

ŞAİRNAMELER*

Dr. Doğan KAYA

Âşıklar tarafından genellikle on bir hece ile yazılan / söylenen, çağdaşı yahut kendilerinden önce yaşamış olan şairlerin mahlaslarına ve onları niteleyen birtakım vasıflarına yer verilen şiirlerdir.

“Âşıklara Methiye, Âşıklar, Âşıklar Destanı, Âşıklar Serencâmı, Âşıknâme, Ozanlar, Ozanlar Şiiri, Tekerleme, Şairler Destanı, Şairname” gibi adlarla anılan şairnameler, divan şairlerinden bahseden *Şuarâ Tezkireleri* kadar olmasa da şairlerimizin memleketi, adı, tarikati, fiziki ve ruhi yapısı gibi vasıflarını yansıtmaları bakımından asıl önemlisi de bir şairin başka şair tarafından değerlendirilmesi bakımından önem kazanırlar. Sözü edilen şaire ait ipuçları bir araya getirildiğinde, o şair hakkında yeni bilgiler elde etmek mümkün olur. Ayrıca, hangi şairlerin kendisinden sonraki şairlerce tanındığını ve şöhret bulduğunu, hangi sıfatlara sahip olduğunu yine bu eserlerde görmemiz mümkündür. Şairnamelerde, sözü edilen belli bir şaire ait ipuçları bir araya getirildiğinde, o şair hakkında yani bilgiler elde etmek mümkündür. Sözgelisi, kıymetli halkbilimci M. Sabri Koz, *Yazıcı* hakkında bilgi toplarken, şairnamelerden faydalanmıştır.¹ Bu yüzdendir ki şairnameler, şairler hakkında yapılacak araştırmalarda önemli bir kaynak niteliğindedir. Fakat bir şair hakkında verilen hükümde şairname sahibinin şahsi kanaatinin bulunacağından, bilgiyi ihtiyatla karşılamak gerekir.

Yeri gelmişken, edebiyatımızda ilk şair namenin kime ait olduğu açıklık getirmek gerekir. Buna cevap olarak, elimizdeki örneklerden hareketle, divan şairi *İşretî* (XVI. yüzyıl)'nin ilk şair name sahibi olduğunu söyleyebiliriz.

Âşık Edebiyatında ise, ilk şairname örneğini Âşık Ömer ortaya koymuştur. Sadettin Nüzhet Ergun'un *Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri* adlı kitabında 38 dördlük olarak yayımladığı bu şiir daha sonra Şükrü Elçin tarafından 59 dördlük olarak tekrar yayımlanmıştır. Elçin, *Halk Edebiyatı Araştırmaları I*, adlı eserinde (Ankara, 1988) Gubarî'nin, Hızırî'nin, Noksanî ve Sun'î'nin dört şairnamesini daha yayımlayarak bu alanda yapılan çalışmalara önderlik etmiştir. Üzerinde durmamızı gereken iki şairname de yine XIX. yüzyılda ortaya konulmuş olup, bunlar da Bosnavî ve Şem'î'ye ait şairnamelerdir. İlk şairnamelerde Halk ve Divan şairleri birlikte zikredilmiştir. Bu, bizi, bugün tefrik edilmeye çalışılan şairlerin ilk zamanlar birlikte mütalaa edildiği fikrine götürdü. Ancak geçen zaman içinde şairleri birlikte mütalaa etme fikri-Fuzulî, Nesimî, Niyazî gibi birkaçının dışında giderek zayıflamış, yerini bugünkü fikir almıştır.

Şairnamelerde salt âşıklara / halk şairlerine değil, aynı zamanda (Fuzulî, Nef'î, Necatî) gibi divan şairlerine; (Hürşit ile Mahmihri, Elif ile Mahmut, Leylâ ile Mecnun, Ferhat ile Şirin) gibi halk hikâyeleri kahramanlarına; (Hz. Yusuf, Hz Süleyman) gibi peygamberlere, (Hallac-ı Mansur, İbrahim Edhem, Hacı Bektaş Veli)

* Yayınlandığı yer: *Âşık Edebiyatına Giriş, Bişkek*, 2003, s. 187-202.

¹ M. Sabri KOZ, *XVII. Yüzyıl Şairlerinden Yazıcı Üstüne*, **Sivas Folkloru**, 6 (70), Kasım 1978, s. 15-17

gibi sofilere, (Seyyid Nesimî, Şah Hatayî, Şemseddin Sivasî) gibi tekke şairlerine ve (Kemalettin Kamu, Abdülhak Hamit, Feyzi Halıcı, Mehmet Yardımcı) gibi şairlere ve (Hafız, Nevai, Cami, Sa'dî, Firdevsi) gibi İran şairlerine de yer verildiği olmuştur.

Elimizdeki şairnamelerin dörtlük sayısı 3-59 arasında değişmektedir. En hacimli şairname olarak dörtlük sayısı 59 olan Âşık Ömer'le, Gubarî'nin şairnamesini görmekteyiz. Bunları dörtlük sayısına göre şu âşıkların şairnameleri izlemektedir: Hızrî (51), Noksanî (35), Bosnavî (34), Şem'î (32), Şeref Taşlıova (26), Sun'î (21), Sabri Dil (19), Kul Gazi (18), Kul Semaî (17), Baharözlü Feryadî (16), Tokatlı Püryanî, Gürünlü Gülhanî (15), Âlimî, Çobanoğlu ve Nurşah (14).

Diğer taraftan bazı âşıklar, birden fazla şairname yazdığı olmuştur. Gürünlü Gülhanî, Hasan Güldiken (Coşarî) ve Eskişehirli Nurşah'ın 4, Akın, Cemal Hoca, Devranî, Pervanî, Reyhanî, Ruhsatî, Sefil Selimî ve Sümmanioğlu gibi âşıkların da 2'şer şairnamesi vardır.

Şairnameler, koşma tipinde söylenen/yazılan şiirlerdir. Gerçi burada kaydettiğimiz örnekler içinde sekiz heceli veya divani tarzda ortaya konulmuş olanları da vardır. Ancak bu genel durumu değiştirmez. Yazılış sebebi ne olursa olsun, muhteva yönüyle şairleri konu edinen şiirlerdir. Bu bakımdan gerek hacim ve gerekse muhteva yönünden değerlendirildiğinde, şairnameleri **destan** türü içinde mütalaa edebiliriz.

Âşık edebiyatındaki kadar olmasa da şairlerin konu edildiği şiirlere Divan Şiirinde de rastlamaktayız. Ne var ki, bunların Divan Edebiyatında başlı başına ele alındığı nadirdir. Divan şiirinde şairlerden söz edilmesi genellikle müstakil olarak değil herhangi bir bölümde yer vermek suretiyle olur. Sözgelşi Yenipazarlı **Valî** (1571/72- 1598/99), Hüsn ü Dil Mesnevîsi'nin "Hatime" bölümünde, yad ettiği şairlerden on bir şairin adını zikretmiştir.

Zâtî ve **Celilî** vü **Mu'idî**
Sağ olsa olurdu müstefidi

Hamdî ile **Lâmi'î**, **Fuzulî**
Urur idi hatm-i **Kabulî**

'**Âlî** dahi '**Ârifî** vü **Yahyâ**
Tahsîn ile olur idi gûyâ

Rûmî şu'arâda mesnevî-gûy
Meşhur hünerdür iy hüner-cûy

Her birine sada hezâr rahmet
Kim eylediler bu resme himmet²

² M. Fatih KÖKSAL, **Yenipazarlı Valî'nin Hüsn ü Dil Mesnevîsi (İnceleme-Metin-Sözlük)**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1996, s. 455-456 (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

XVI. yüzyıl şairlerinden **İşretî** (Öl. 1566/67) de âşık şiirinde olduğu gibi bir şairname örneği ortaya koymuştur. Metinde İran'daki şairlerden söz edilmiş, bazı özelliklerine yer verilmiştir.

*Maârif bahrinin yokdur eğerçi hadd ü payânı
Velî nâdânı söyletsin tamam etmiş geçer anı*

*Budur bî-bahr-ı bî-pâyân muhit olmaz anı insan
Hüdadır cümlesin âlim budur Sünnîler imânı*

*Muradullah olup bu bahr-ı fülk-i nazm ile tezyin
Getirdiler melekler ehl-i **Nazmî** bir yere anı*

*Tekellüf etdiler anlara fülk-i nazmın esbabın
Belâgat kûhuna azm eyledi her tab-ı nûrânî*

*Varup sa'y-i belîğin bezl idüp şâir-i Horasani
Getirdi her ne ise ma-hasal takdir-i Yezdanî*

*Hemandem tîşe-i hikmet salındı dest-i kudretten
Taalluk eyledi keşti-i nazma sun'-ı **Rabbanî***

*Biçüp sandal ağacı levhalar **Sâdî** Gülistânı
Anın idlanı kavş-ı kazıdan etdi **Hakânî***

***Dakikî** mîhler düzdi dekayıktan edüp dikkat
Hasan meşk ile ibrişimdir etdi kır u kettanı*

*Nihal-i bağ-ı cennetdir direkler dikdi **Firdevsî**
Serenler kesdi şah-ı sadreden **Assar-ı** sehbanı*

*Anasırdan sütuna **Unsurî** bir bad-ı bân etdi
Gülüp gül gibi gülen etdi **Camî** mihr-i rahşanı*

***Kemaleddin** resen takdı hayal-i zülf-i dilberden
Mücevher yelken etdi **Hace Selman** ebr-i nisanı*

*Şua-i mihrden etdi görükler **Kasım-ı** envâr
Dümen etdi **Hilâlî** mah-ı nevden ol kerem-kânı*

*Meh-i tabanı fanus etdi ana **Nuri** çün filhâl
Kevakibden alemler dikdi **Hüsrev** cümle sultânı*

*Ana top atdı ra'd-ı can-güdâzı **Hatifi** yer yer
Tüfenkler atdı yer yer **Azerî** her berk-i cevzani*

*Eder kible-nüma âyine-i İskender-i Hocu
Ki keşti olmaya güm-rah olursa Nuh tufanı*

*Gemiye Kâtibî nakş etdi Bismillah-i mecreyha
Yüridi ol sefine oldı bir taht-ı Süleymanî*

*Kılağuzdur Zahir ol keştiye gam yok bihamdillah
Açar Hafız hemişe ol gemide fal-ı Kur'an'ı*

*Nizamî, Rudekî, Molla Siyamî cümle fazıllar
Kapudanlardır anlar her birinin akl-ı hayranı*

*Elinden gelse yüz bin can ile ben haste-yi miskin
Olurdum ol geminin İŞRETÎ sandâl oğlanı*

*Necat ehlidir anlar cümlesinin ruhu şad olsun
Saadetdir biri ben hake etse meyl-i ruhanî**

Divan Edebiyatında şairname tarzında ortaya konulmuş bir şiir de **Antepli Aynî** (1766–1839)'ye aittir. Aynî divanının sonunda (Mefâilün Mefâilün Feûlün) kalıbıyla yazılmış 134 beyitlik mesnevî şairname özelliği göstermektedir. Mesnevî Mehmet Arslan tarafından tanıtılmıştır.³ Aynî sırayla, Arap şairlerinden (9 şair); Arap şairlerinin tabakalarından (19); Fars şairlerinden (36), şair olan Osmanlı padişahlarından ve şehzadelerinden (14), vezirlerinden (22), şeyhülislam şairlerden (9); Enderun (15), İstanbul (70), Anadolu ve Rumeli şairlerinden (18); kadın şairlerden (4) bahsetmiştir.

Daha ziyade Divan Edebiyatı alanında eserler veren **Tahirü'l-Mevlevî** (Tahir Olgun, İstanbul, 1877–1951) de Şair Anıtları adlı eserinde şairleri söz konusu etmiştir. Yazar yakinen tanıdığı 24 şair hakkında biyografik bilgiler vermiş ve ölümlerine tarihler düşürmüş, bunları ölüm tarihlerine göre sıralamıştır. Eserin üzerinde yazılış tarihi olarak 6 Kânunıevvel 1944. Eser müellif hattı olup Ali Emirî (Millet) Kütüphanesinde (Şer'îye 1168) de kayıtlıdır. Eserde yer alan şairler sırasıyla şunlardır: *Bursalı Eşref Paşa, Ebu'l-Burhan Mehmed Celaleddin Dede Efendi, Rıza Saffet Bey, Şair Eşref Efendi, Ahmet Mithat Efendi (Ahmet Remzi Efendi'nin Kardeşi), Yaşar Şadi Bey, Ali Emirî Efendi, Bergamalı Cevdet Efendi, Şeyh Elif, Hüseyin Vassaf Bey, Şeyh Ali Fakrî Efendi, Tokadîzade Şekib Bey, Cenap Şahabeddin Bey, Babanzade Ahmet Naim, Şeyh Abdül Efendi, Sezaî Bey, İhsan Mahvî Bey, Mehmet Akif, Giritli Ali İffet Bey, Abdülaziz Mecdî Efendi, Elmalılı Mehmet Hamdi Efendi, Kalkandelenli Sabrî Bey, Ömer Ferid Bey, Şeyh Ahmet Remzî Efendi.*⁴

* Şiir Araştırmacı Rasim Deniz'deki bir cönkte (Cönk no: 16, Varak: 8/a) bulunmaktadır. 14.4.2001 günü Kayseri'de okuyup buraya aldığımız bu şiirin daha önce yayımlandığını sanmıyoruz. Bir vesile ile Rasim denize içten teşekkürlerimi sunuyorum. (D.K.)

³ Mehmet ARSLAN, *Aynî'nin "Şairname" Özelliği Taşıyan Mesnevîsi Üzerine*, **Yedi İklim**, S. 4, Temmuz 1992, s. 21-27.

⁴ Atilla ŞENTÜRK, *Tahir'ül Mevlevî Hayatı ve Eserleri*, İstanbul, 1991, s. 105-106.

Divan şiiri tarzında ortaya konulmuş bir şairname günümüz bilim adamlarından **Cem Dilçin**'e aittir. Şiir *Şairname- Kaside-i Kâr-ı Natık Der-Hakk-ı Şuara-yı Sabık* başlığını taşımaktadır. Cem Dilçin şiirinde mahlas olarak adını kullanmıştır. Şiir, 162 beyittir ve *Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün* kalıbıyla yazılmış olup 20 Ağustos 1993 tarihinde tamamlanmıştır. Şairnamede Divan Şiirinin önde gelen isimleri konu edinilmiştir. Bunlar; *Mevlâna, Yunus, Kadı Burhaneddin, Necatî, Ali Şî Nevaî, Fuzulî, Bâkî, Ruhî, Nefî, Nailî, Nâbî, Nedim, Şeyh Galib*'dir. Cem Dilçin şiirinde, zikrettiği şairler hakkındaki kanaatlerine yer vermiş ve bunu da oldukça ayrıntılı olarak işlemiştir.⁵

Şairnâmeler farklı gayelerle ve usullerle söylenmiş eserlerdir. Bu bakımdan onları bir tasnife tâbi tutmak gerekir. Aşağıdaki tasnif, eldeki şairnâmelere göre yazılmış bir tasniftir. Ancak şairnamelerle ilgili bu tasnifin ileride eser sayısı çoğaldıkça ve bunların gösterdiği özelliklere göre değişebileceğini de unutmamak gerekir.

1. Elifname düzeninde şairnameler

- Arap alfabesindeki harf sırasına göre şairnameler
- Latin alfabesindeki harf sırasına göre şairnameler

2. Bektaşî inancı ile yazılmış şairnâmeler

3. Âşıkların yakinen tanıdığı şairlerden bahseden şairnâmeler

- Şairlerin tanıtıldığı ve özelliklerinin konu edildiği şairnameler
- Kıyasa dayalı şairnâmeler
- Âşıkların dertlerinin konu edildiği şairnâmeler

4. Yöre âşıklarını konu alan şairnâmeler

5. Âşık kolunu konu alan şairnâmeler

6. XX. Yüzyıl âşıklarını konu alan şairnâmeler

7. Âşıklık geleneğini konu edinen şairnameler

8. Âşık karşılaşması olarak şairnameler

Şairnâmelerin yazılma sebebi nedir? Bir şâirin ileride bunun bir kaynak olabileceğini düşünmesi; üzüntülü bir anında, kendisi gibi dertli olan şairleri zikrederek derdinin hafifleyeceğini umması; bir âşığın, şairlerin başından geçen hadiseleri şiir diliyle kendisinden sonrakilere yansıtmak fikri; yahut birisinin arzusunu yerine getirmek için kaleme alınmış olması akla ilk gelen ihtimallerdendir.

⁵ Cem DİLÇİN, "Şairnama- Kaside-i Kâr-ı Natık Der-Hakk-ı Şuara-yı Sabık", *Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları)*, Harvard University, 1996, s. XIII-XXIII.

Burada örnek olması bakımından iki önemli şairnameyi örnek olarak vermek istiyorum.

ÂŞIK ÖMER (Gözleve / Kırım, Öl. 1707)

Şairnâme

*Olmak ister isen gönül zû-fünûn
Derûnî zikreyle ganî Yezdân'ı
Be-emr-i sânî'i sun'î Kâf u Nun
Yarattı âlem-i kevn ü mekânı*

*Geldi dil bülbülü medh-i lisâne
Kasd-ı şuarâyı çekmek beyâne
Gör ne âşıklar var gelmiş cihâne
Dilde yad edelim hep şâirânı*

*Sultan Nesîmî'dir cümleye serdâr
Esrâr-ı aşkı ol eyledi izhâr
Derisin yüzdüleri etmedi inkâr
Cânâna erince terk etti canı*

*Ahmed-i Küfrî'nin kem namı kaldı
Küfür sözleriyle çok zarar buldu
Mansûr da Enelhak tablını çaldı
Kaygusuz belürsüz etti mekânı*

***Hâfız-ı Şîrâzî, Rûmî, Fuzûlî**
Anları geçince yeğdir **Usulî**
Okunur dillerde nazm-i **Kabûlî**
Her demde şâd ola rûh-ı revanı*

*Eğer görmedinse yüzün **Kamî'nin**
Kelâmın gûş ettikte **Kelâmî'nin**
Fârisî güftesi Molla Câmî'nin
Nazm-ı dürer bârı tuttu cihânı*

***Zatî'nin** kormuyam san'atın meğer
Beyânî'nin fazlı cihânı değer
Koca **Necâtî'yi** sorarsan eğer
Oldur şuarânın pîr-i irfânı*

***Lutfî** sözleriyle tuttu **İshak'ı**
Yahşî Firkatnâme söyler **Firâkî**
Sultan Süleyman'ın devriydi **Bâkî**
İşretle geçirdi vakt ü zamânı*

Ârifler **Hayâlî*** nazmın beğendi
Sultan Selim Han'a kılup pesendi
 Semend-i tab'ile **Yahyâ Efendi**
 Nice dem cüst ü cû kıldı **Meydânî**(?)

Nâmun ma'rifetle andırdı **Fevrî**
Ulvi gûne gûne gösterdi tavrı
Meşhûrî âlemdir hecv ile **Cevrî**
 Yâveye üns olmuş anın lisanı

Suûd Efendi ol müfti-i İslâm
 İlm ile âlemde buldu hoş makam
 İns ü cinne fetvâ verdi bir eyyâm
 Bir nesne olmazdı andan pinhânî

Âlî'de derc oldu aşkın künûzu
Nef'î ile **Nev'î** kopardı tozu
 Molla **Garîbî**'nin garâîb sözü
 Eksik olmaz **Figânî**'nin figânı

Askerî âleme gulgule saldı
 Kadılar sadrında hükûmet kıldı
 Molla Celâleddin ilm ile doldu
 Hakikat bahrinin gevher-i kâni

Fazlî üstâdıdır tarz-ı îcâdın
Bahâyî dâmenin komaz inadın
Tıflî Çelebi'dir **Sultan Murad**'ın
 Yâr-ı vefâdârı hem kıssahanı

Nedîmî gelince tarz-ı îcâda
Hudûdî** süremez ola piyâde
Rahşanî'nin*** tab'ı gayet küşâde
 Şuarâ bezminde şan verdi **Şânî**

Atâyî, **Hatayî Kâmil** hünerver
 Sâderû sözlerle **Hüsni** mu'teber
Mecdî'nin**** divanı gerçi muhtasar
Agâhî'ye sordum beğendi anı

---

* Sadettin Nüzhet Ergun: **Hayâtî**

** Ergun: **Hudûdu**

*** Ergun: **Rahşanlı**'nin

**** Elçin: **Muhammed**

Behiştî, Nâimî, Feyzî, Dühurî
Sabrî hakikatte hem dahi Nurî
Ubeydî, Mesihî, Emrî, Sürûrî
Emîrî, rindane* Şuhûdî kânî

Âhi gark eyledi nûra cismini
Hüsn ü dilde nazar eyle resmini
Mahlas edinmişler cennet ismini
Firdevsî, Cennetî, Adnî, Cinânî

Hakikatten söyler Allâhî, Sabrî
Aciz kodı niçe şâirî Hayrî
Gerçi zimmî idi sûretâ Gebrî
Dahl edemem belki müslim Nihânî

Abdî'nin "Tahmis"i cümleye gâlib
Hâşimî müseddes yapmağa Tâlib
Rahmî'nin sözleri hâle münâsib
Okunsa dinledir ehl-i irfân

Şemseddin'in candan gelir sedâsı
Hoca Çelebi'nin nâzik edâsı
Fisebûlillahdır Veysî nidâsı
Tebrîzî sözleri bir hoşça mani

Hayretî meydanın geçirdi merdi
İmamlar medhini başa çıkardı
Hâletî çok türlü sırlara vardı
Gülşenî'den tutup dest ü dâmeni

Niyâzî hakikat kılmada niyâz
Yunus her dem eder keşif ile râz
Yok Eşrefoğlu'nun sözünde güdâz
Nutkî irşâd eder işiten cân

Fehmî'den kılalım hatmin kelâmın
Halil de lezzetin aldı o câmın
Âlî gazel ile meşhurdu nâmın
Tamâm eyleyelim bu dâsitânı

Bu denlü cem edip akl-ı perîşan
Yazdık isimlerin oldukça imkân

---

* Ergun: Rindî hem

*Asrımızda olan sâhib-i divân
Dinle bizim şehrimizde olanı*

*Şerifi değil mi cümleye üstâd
Ol değil mi bizi eylelen irşâd
Hâşimî şî'rine verdi özge tad
Birin in yeğreği **Kandî, Lisânî***

Rindî* ma'rifetle buldu devleti
Adlî çekti niçe dürlü mihneti
Bursa'dan meşhurdur **Derviş Uzletî**
Zârî'yi beğendim dursun kalanı*

*Seleften geçen in muhtasar iyân
İsm ü resmi ile eyledik beyân
Bunlar ol şair-i sahib-i divan
Görmedi saz çalıp söz çağıranı*

*Evvel **Kâtibi'** den idelim âğaz
Kâmil' in sözlerin derûnuna yaz
Koroğlu çalardı perdesizce saz
Kuloğlu' nun belli nâm ü nişânı*

***Kayıkçı'** nin ikrarını güderler
Hüsâm' in ziyade medhin ederler
Varat gazasında şehit(tir) derler
Din uğruna feda eyledi canı*

***Demiroğlu** dolu destinde demler
Süremez piyade yanında kemler
Gezdi **İvaz** ile bir nice demler
Köroğlu' nun dağlar oldu mikanı*

***Pervizoğlu** âlemde muradın aldı
Bir zaman meydana velvele saldı
Hacıoğlu akıbet Aydın'da kaldı
Anda severdi bir kaşı kemanı*

***Kul Balî'** nin tatlı kelim dilinde
Kul Himmet' in aşk silahı belinde
Geda Muslî gidip bağdat elinde
Şehit oldu deyü söylerler anı*

** Ergun: Anlar

Benli Ali'n, Küçük Ali'n, Kul Ali'n
 Derler miydi her şaire ne halin
 Bilmez misin ya **Pir Sultan Abdal**'in
 Durgut illerinde var mı mekânı

Emirzâde evliyâyâ verdi şan
Beğzâde nüshasız olmazdı revân
Âhî ile **Gedâyî** de bir zaman
 Bursa'da sürdüler dem ü devrânı

Bursalı Halil'de sâdedir lisân
 Güzel medhetmede yok ana akran
 Birgün câm içerken sâkî-i devrân
 Öldürüp zehr ile sundu **Yegânî**

Budur münâcâtım Rabb-ül-Mecîd'e
 Murâd edenleri müstedâm ede
Yazıcı gark oldu Bahr-ı sefîde
 Hak nasîb eylesin hûr-ı cinânı

Bîçâre **Meylî** de cihanda melîl
 Bir zaman gurbette süründü zelîl
 Gençlikte el çeküp hürmet-i **Halîl**
 Türk eyleyip gitti köhne cihânı

Semudî, **Seyyidiyar** yar-ı muvafık
Seyyid Kethimeli bir hoşça natık
Hasan'ın sözleri hale muvafık
 Çağrılrsa dinletir ehl-i irfanı

Cennetî'le **Harbî** söze gelince
Deroiş hasımından dönmez ölünce
 Göz mü açtırır rüzgârın bulunca
Karabatak ise yave harmanı

Bir zaman gurbete sürüldü **Vefâ**
 Ayaklar altında çok çekti cefâ
 Nice şâirlerin **Dağlı Mustafa**
 Kopardı sözünen tozu dumanı

Öksüz Âşık deyişleri aseldir
Karac'oğlan ise eski meseldir
 Ezgisi çığrılır keyfe keseldir
 Bir şâir saymayız öyle ozanı

Kabakođlu sözceğizi açıktır
 Kimi uzun kimi hem kısacıktır
Cünunî'nin çeneciği kaçıktır
 Fark edemez yahşı ile yamanı

Âşık Mustafa da hakiki âşık
Çarkacı seyahat sahib-i sadık
Camcı Esir anılır namıyla Çalık
 Şimdi **Haşimî** de tuttu mizamı

Deli Balta hasma gösterir hüner
 Arapça sözlerle Urfa'ya sefer
Sipâhî'dir cümlesine ser-nefer
 Mekân tutup kıldı ol Karaman'ı

Kör Ömer'in hüner gelir elinden
Kör İbrahim hoşnut kendi halinden
Kör Mustafa şaşmaz doğru yolundan
 Yine paktır köstebekten iz'anı

Kör Hamza Kör Bektaş hoşça şakırlar
 .....başa kakarlar
 Türkü geçmez ise ilahi okurlar
 Hele hele getirir bir lokma nanı

Muhlis şeş ciheti kulsa der-aguş
 Tabiat anınla her dem eder cûş
Hicabî'nin hicabı nesine uymuş
 Hele gör **Hicranî**'nin hicranı

Kör Muhammet düştü yahşı çağına
Kör Sefer kaildir sözün sağına
 Uđran şairlik Tekfur Dağına
 Yahşî anlar bilir **Kör Aleksan**'ı

Yeni peydaları beyan etmeziz
Azizî'nin hakkın inkâr etmeziz
 Çoktur ama aramıza katmazız
 Deyiş uğrusu kafiye bozanı

Sözün eri ol durma çalış var
 Hasma sataşırısın yad var biliş var
 Şairdir sözünde başka geliş var
 Latifî, Mustafa, Şehrî, Dumanî

*Müslimî de hoştur hünerkârında
Lâkin nefes değil iştiharında
Şimdi **Karabatak** çıraklarında
Açıktan tutarlar Nalça Hasan'ı*

*Cevherî'nin hoş nutkunu işittim
Mahmud'un sözlerin hatırda tuttum
Kara Mustafa'yla ünsiyet ettim
Mekân tutmuş bekler Sulucahan'ı*

*Mestlikte haline olmayan **Dehrî**
Nûş-ı felekten yek kase zehri
Yitirmiş aklını bu yolda **Mihri**
Divanedir **Meylî** arar divanı*

***Efganî, Âşuri** gördü **Keyfî**
Elmas-ı ahmerdir destinde seyfi
Sevdayî, Sipahî, Zahirî, Hayfî
Küçük âşıklardır canımın canı*

*Beli dedikleri her cânê kalmam
Bin cevap söylese aynıma almam
Kâmil'in yanında bir nesne bilmem
Hele ben böylece ettim iz'ânı*

*Âşık-ı sadıkın dünya katında
Bir şeyi kalildir eşya katında
Bir katreyiz bunca derya katında
Arzulayıp gidiyoruz ummanı*

*Der ki **Âşık Ömer** sâde sözleriz
İlm-i hakikatte biz can özleriz
Postumuzun abdalıyız gözleriz
Tekye-i aşk içe yolu erkânı⁶*

⁶ Şairnameler adlı kitabımın ilk baskısında 38 sekiz dörtlük olarak yayımladığım şiiri, Sadettin Nüzhet Ergun'un *Âşık Ömer'in Hayatı ve Şiirleri* (Semih Lütfi Matbaası ve Kitabevi, İstanbul, 1936, s. 431-434.) adlı kitabından aktarmıştım. Bu nüsha British Museum'daki bir yazma divandan içinde yer almaktadır. Prof. Dr. Şükrü Elçin de Millî Kütüphanede Fahri Bilge Yazmaları arasında bu şairnamenin bir başka nüshasını bulmuştur. Bu nüshadaki şiirin dörtlük sayısı ise 59'dur. Buradaki metin, her iki nüshanın karşılaştırılmasıyla ortaya konulmuştur. Ancak dörtlüklerden birisi okunamadığından buraya alınmamıştır. Sadeddin Nüzhet ERGUN, *Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul (1936), s. 431-434. / Şükrü ELÇİN, *Halk Edebiyatı Araştırmaları I*, Ankara, 1988, s. 319-333.

BOSNAVÎ (XIX. Yüzyıl)

Âşıklar Destanı

*Bahr-ı hakikate garik olanlar
Bârî'ye hamd etmek hezar demişler
Rûz u şeb aşık ile refik olanlar
Dâr-ı dünyâ hep zehr-i mâr demişler*

*İbtida mevlâ'ye şükür edelim
Ruz u şeb hazretin zikir edelim
Mevti unutmayıp fikir edelim
Mevt âdemi hergün arar demişler*

*Nice kim âşıklar geldi cihana
Lâzım oldu getirelim dihâna
Nihân olmaz bir şey ehl-i irfâna
Cahile aşikâr olmaz demişler*

*Harf-i hece ile eyleyelim yâd
Ruhlarını Mevlâ dâim ede şâd
Cümlemizi Allah eyledi irşâd
Âşıkın gönlünde esrâr demişler*

*Ecrî'den edelim ey yâr feth-i bâb
Usulî'nin bağı olmuştur kebâb
İshâkî aşk ile olmuştur bitâb
Ahû olmuşturur nâmdâr demişler*

*Beyanî'nin sözü kamu bî-hemta
Bâkî, Beyanî'den dediler âlâ
Bahayî öğrendi allemü'l-esmâ
Basrî bir lutfu girdigâr demişler*

*Türâbî'nin kelâmını beğendim
Tamamî demiştir aşktan usandım
Tâibî'n sözüne aldanıp yandım
Tebrizî'de imân ikrar demişler*

*Senayî etmekte sena ruz u şeb
Sebatî de feda etti varın hep
Sebabî (?) ariftir hem de ehl-i şeb
Sabit'te çokdürür raz-kâr demişler*

Celalî celil eyleye rahmet
Cevrîyâ kendinden eyledi nefret
*Camî'*ye vermiştir Hüda çok hikmet
Cünunî aşk ile ağlar demişler

Âşıklara oldu *Hayatî* sartaç
Halimî derdine bulmadı ilaç
*Hamdî'*yi dediler rehnüma mizaç
Hafızî sever bir dildar demişler

Huldî bir aşk ile etmekte efgan
*Halilî'*ye himmet eyleye Rahman
Hıdvî dediler bir ehl-i divan
Hüdayî sohbetinde karar demişler

Delilî olmuştur dillerde destan
Dehrî de dehirde tekâmül ey can
Demirci olmuştur bir merd-i meydan
Daima ağlıyor zâr zâr demişler

*Zatî'*yi aşk ile velvele saldı
Zakirî derler aşk rahında kaldı
Zikrî ahir sazı yarlara çaldı
Zekayî de sahip kibar demişler

Raşidî âşıktır cihanda nadir
Rüstemî'den oldu marifet sadır
Ruhî de dasitan yapmaya kadir
Recaî de sever bir yar demişler

Zühdî'nin kelamı bir hoşça makam
Zarî bir âşık-ı sadıktır tamam
Zeminî kalender söylerdi müdam
Zerde ile pilav uyar demişler

Seyranî değildir fehm ile irfan
Sülukî olmuştur merd-i sühendan
Suzî'nin başına gelmiştir tufan
*Salimî'*yi anma zinhar demişler

Şakirî olmuştur dehre ser-efraz
Şevkî de dediler âşık-ı mümtaz
Şem'î dükkânında eyleyor avaz
Şahidî sahib-i vekar demişler

Suphî sözlerini sahih eyledi
Sabahî de bir hoş gazel söyledi
Salihî aşk ile gör ki n'eyledi
Sadıkî sahib-i esrar demişler

Zaifî kendini eyledi zaif
Ziya'nın kelamı gayetle şerif
Zaif aşk bahrine dalmıştır nahif
Ziyaî dağları aşar demişler

Tuluû cihana geldi bî-bedel
Tahirî söyledi bir hoşça gazel
 Taristan ilinde çokdürür güzel
 Taş yalnız olmaz divar demişler

Zahirî destanı tuttu âlemi
Zuhurî olmuştur onun hemdemi
Zarifî methettim sanur âdemi
 Zulm ile mülk olmaz paydar demişler

Âşık Ömer oldu cümleye sultan
Âlemî dediler bir hub-ı zaman
Âdlî'nin remzini anlamaz her can
Ukulî meddahtır her bar demişler

Gafurî'ye vacib oldu ma'rifet
 Gaffarü'z-zünubsun eyle mağfiret
Gailî de dağı tuttu meskenet
 Gam yiyip çekmesin gubar edmişler

Fehmî'nin kelamı cümleden âlâ
Feyyazî'nin olsun mekanı bâlâ
Fuzulî başında bir kuru belâ
Fevzî'yi affetsin Gaffar demişler

Kabulî'ye çoktan âlimdir dendi
Kadirî'ye eylemişler pesendi
Kadimî'yi her işiten beğendi
Kaimî âşık-ı serdar demişler

Gevherî sahib-i belâgat ayân
Kenzî'ye dediler şair-i cihan
Kemalî nadide bulunur revan
Kâtibî'nin başı pınar demişler

Lüzumî olmuştur candan feragat
Lamiî'de çoktur meyl-i muhabbet
Latifî dilberi eyledi ülfet
 (?) candan bîzâr demişler

Mahzunî cihanda söylenir müdam
Mahfî de olmuştur sahib-i ikram
 Bulunmaz *Mevzunî* gibi vesselâm
Meramî'nin sözü uyar demişler

Nebatî'de çoktur aşk ile sevdâ
Niyazî'ye rahmet eyleyen Hüda
Nakşî'nin sözleri nakşeder peyda
Nesimî bulmuştur esrar demişler

Vücuhi'yi sahib-i divan dediler
Vehbî'ye âlemde iyan dediler
Vefayî sahib-i iz'an dediler
Vahyî'dir hub-ı güftar demişler

Haşimî'ye Hak'tan oldu hidayet
Hebayî ruz u şeb bîzâr-ı hasret
Hevesî sahib-i irfan be-gayet
Hemdemî söyledi ihbar demişler

Yarî kelamını duyup beğendim
Yazıcı'ya lâyük olmuş pesendim
Yeksanî olmuştur bugün efendim
 Yanbolu'da oldu pazar demişler

Sana şükür olsun ey Rabbü'l-enam
 Bu destanı çünkü eyledin itmam
 Nazire verene hasıl-ı kelam
 Aferinler olsun hezar demişler

Âşıkları şükür zikir eyledik
 Bahr-i aşka varıp fikir eyledik
 Hüdâ'nın lutfuna şükür eyledik
Bosnavî de sâhip eş'âr demişler⁷

⁷ Mehmet Halit BAYRI'nun ifadesine göre şiirin orijinali kendisindedir ve Âşık Çınarî'nin oğlu Hacı Haşim'in destan defterinden istinsah edilmiştir. Tamamı 34 dörtlüktür ve hemen hemen her dörtlükte mısraların başında ilgili harfle adı başlayan âşıkların adları zikredilmiş ve özelliklerine yer verilmiştir. Destanda şöhretli şairlerin yanı sıra ilk defa adından söz edilen şairler de bulunmaktadır. Bunların yanında Karacaoğlan, Dertli ve Erzurumlu Emrah gibi ünlü âşıklardan söz edilmemesi dikkat çekicidir. M. Halit BAYRI, *Âşıklar Destanı*, **Çınar**, *Aylık İlmî Edebî İçtimâî*

